

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 592-1

Oku Düşün Serisi: 11

Hz. Osman

Prof. Dr. İbrahim SARIÇAM

ISBN: 978-625-8023-21-3

5. Baskı, Aralık 2021, Ankara, 2.000 Adet

© Bütün yayın hakları Türkiye Diyanet Vakfına aittir. Bu eser, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Kurulu'nun 16.09.2014 tarih ve 77 sayılı kararıyla uygun görülmüş ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin 23.09.2014 tarih ve 1497/5-a sayılı kararıyla basılmıştır.

Bu eserin ilmi / edebî redaksiyonu İLKSAY Kurulu marifetiyle yapılmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASİMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mah. 1256 Cad. No: 11

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

HZ. OSMAN

Prof. Dr. İbrahim SARIÇAM

OKU-DÜŞÜN SERİSİ

Medeniyetin inşasında ve ihyasında kitabın yeri tartışılmazdır. “Oku” emriyle başlayan vahyin rehberliğinde kâinatı okumaya, anlamaya ve anlamlandırmaya gayret eden İslâm medeniyeti de tam anlamıyla bir kitap medeniyetidir. Türk-İslâm kültürünün okumaya ve yazmaya, ilme ve âlime verdiği değer, geçmişten bugüne en büyük mirasımızdır.

Türkiye Diyanet Vakfı, vakıf geleneğini bütün haşmetiyle yaşatan ve hayrı arayanların dileklerine tercüman olan bir kuruluş olmasının yanı sıra, kurulduğu ilk günden itibaren daima bilginin gelişimine ve yayılımına hizmet etmiştir. TDV Yayınları, ilmin bireysel olduğu kadar toplumsal anlamda da inanç ve ahlâk dünyamızda taşıdığı hayati önemin idrakindedir.

Oku-Düşün Serisi, TDV Yayınları'nın çeyrek asrı geçen bir süredir milletimizle buluşturduğu, hacmi küçük ama manası büyük kitaplardan oluşmaktadır. Dinler ve mezhepler tarihinden, gönül dünyamızı aydınlatanlara, Türk-İslâm düşünürlerinden sosyal sorunlarımıza dair çözümlere kadar birçok farklı alanda kaleme alınan eserler, bugün yeniden gözden geçirilmekte ve zenginleştirilerek okuyucumuzun istifadesine sunulmaktadır. Amacımız bilgiyi tazelemek, seriyi yeni kitaplarla devam ettirmektir.

Gayret bizden, takdir okuyucudan, tevfik Yüce Allah'tandır.

Türkiye Diyanet Vakfı

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IX
ÖN SÖZ.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

HİLÂFETİNE KADAR HZ. OSMAN	1
1. HZ. OSMAN'IN KABİLESİ: BENÎ ÜMEYYE.....	3
2. AİLESİ	6
3. DOĞUMU, ÇOCUKLUĞU VE GENÇLİĞİ	9
4. İSLÂMİYET'İ KABULÜ VE TAKİP EDEN GELİŞMELER.....	11
5. GAZVE VE SERİYYELERDE HZ. OSMAN.....	15
6. İLK İKİ HALİFE DÖNEMİNDE HZ. OSMAN	32

İKİNCİ BÖLÜM

HİLÂFETİ DÖNEMİNDE HZ. OSMAN	37
1. HALİFE SEÇİLMESİ	39
2. İLK İCRAATLARI VE TAKİP EDEN İDARİ GELİŞMELER.....	46
3. FETİHLER.....	51
3.1. Kuzey Afrika'da ve Akdeniz Adalarındaki Fetihler.....	51
3.2. Anadolu Seferleri	56
3.3. Azerbaycan ve İrmîniye Seferleri	57
3.4. İran'ın Fethinin Tamamlanması	60
4. HZ. OSMAN'IN SİND SEFERİ DÜŞÜNCESİ	61
5. MALİ YAPI.....	61
5.1. Devletin Gelirleri	61
5.2. Devletin Giderleri.....	66
6. DİĞER FAALİYETLER.....	67
6.1. Kur'ân-ı Kerîm'in Çoğaltılması.....	67
6.2. Haremeyn'deki Genişletmeler	69

6.3. Mekke'nin Kızıldeniz Limanı'nın Şuaybe'den Cidde'ye Değiştirilmesi.	71
6.4. Şurta (Polis) Teşkilatı.	71
7. HZ. OSMAN DÖNEMİNDE İÇ KARIŞIKLIKLAR.	72
8. HZ. OSMAN'IN ŞEHİD EDİLMESİ.	86
9. HZ. OSMAN İÇİN İNŞAD EDİLEN MERSİYELERDEN BİR DEMET.	92
10. HZ. OSMAN DÖNEMİNDE VEFAT EDEN BAZI ÜNLÜ ŞAHSİYETLER.	93
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
HZ. OSMAN'IN KİŞİLİĞİ	97
1. HZ. OSMAN'IN KİŞİLİĞİNDEN KESİTLER.	99
2. BAZI FIKHÎ GÖRÜŞLERİ VE UYGULAMALARI.	108
3. HADİS RİVAYETİNDEKİ YERİ VE RİVAYET ETTİĞİ HADİSLERDEN BİR DEMET.	110
4. ÖZLÜ SÖZLERİ.	113
5. MEKTUPLARINDAN VE HİTABELERİNDEN SEÇMELER.	115
5.1. Hz. Osman'ın Valilerine Yazdığı Mektup.	115
5.2. Ordu Komutanlarına Yazdığı Mektup.	115
5.3. Vergi Memurlarına Yazdığı Mektup.	116
5.4. Bir Diğer Hitabesi.	117
5.5. Bir Başka Hitabesi.	117
KAYNAKLAR.	121

ÖN SÖZ

Hz. Ömer'in hilâfetinden sonra Hz. Osman dönemi, İslâm'ın doğu, kuzey ve batı istikametlerinde çok hızlı ve geniş bir şekilde yayılmaya devam ettiği bir zaman dilimidir. Hz. Osman'ın on iki yıl süren halifeliğini "birinci altı yıl" ve "ikinci altı yıl" olmak üzere ikiye ayırmak gelenek hâline gelmiştir. Birinci altı yıl genellikle huzur ve sükûnun hâkim olduğu, Müslümanlar arasında birlik ve beraberliğin hüküm sürdüğü dönem olarak bilinir. Bu dönemde yönetimden bazı şikâyetler gerçekleştiyse de bunlar problem hâline dönüşmemiştir. İkinci altı yıl ise, Hz. Osman'ın şehid edilmesiyle sonuçlanan ve daha sonra da devam edecek olan huzursuzlukların, iç karışıklıkların ortaya çıktığı dönem olarak tarihe geçmiştir. İlk altı yıldaki huzuru, Hz. Peygamber ve ilk iki halife döneminde kurulan sistemin devam etmiş olmasına ve fetihler devam ettiği için Müslümanların dikkatlerinin iç politikadan ziyade dış politikaya çevrilmesine ve ayrıca halifenin icraatlarındaki olumlu tutuma bağlamak mümkündür.

Hz. Osman'ın halifeliğinin ikinci yarısının başlangıcı olan hicri 30/650 yılından itibaren Müslümanlar arasında küçük çaplı sözlü sürtüşmeler meydana gelmeye; Kûfe, Basra, Şam, Mısır gibi önemli merkezlerde

ve hatta başkent Medine’de iktidar aleyhtarı muhalif şahıslar ortaya çıkmaya, gruplar oluşmaya başlamıştır. Bu hususlar metin içinde işlenmiştir. Takip eden altı yıl, çeşitli huzursuzluklarla geçen ve halifenin öldürülmesi ile sonuçlanan acı bir süreçtir.

Hiz. Osman’ın hayatına ve şahsiyetine ayırdığımız bu çalışmayı onun hilâfetine kadarki hayatı, hilâfeti dönemi ve kişiliği olmak üzere üç bölüm hâlinde hazırladık. Birinci Bölümde kabilesi, ailesi ve Müslüman oluşundan sonra hilâfetine kadarki hayatını ele aldık. Hiz. Ebû Bekir’le ilgili çalışmamız hakkında okuyuculardan gelen talepleri de dikkate alarak onun gazvelerdeki yerini ortaya koyabilmek için, önce gazvelerin her biri hakkında çok özet bilgi sunduk. Daha sonra gazveleri ve fetihleri, fazla teferruata girmeksizin Hiz. Osman’ın hayatı ve kişiliği ile ilgili olduğu ölçüde ele aldık. Bir başka deyişle, kitabın hacmi gereği Hiz. Osman’la ilgisi olmayan ve okuyucuyu ondan uzaklaştıracak ayrıntılara girmedik.

Hemen belirtmek gerekir ki Hiz. Osman’ın hayatı ve kişiliği hakkında temel kaynaklardaki bilgiler son derece kısıtlıdır. Buna karşılık, halifeliğinin ikinci altı yılında gelişen muhalif hareketler ve onun öldürülmesi ile ilgili bilgiler de son derece ayrıntılı ve geniştir. Bu bakımdan Hiz. Osman hakkında yazılmış biyografilerin hacminin geniş olmadığı görülür. Hiz. Peygamber ve Dört Halife Dönemi, İslâm medeniyetinin doğuş aşamasının temelini teşkil ettiğinden, Hiz. Ebû Bekir ve Hiz. Ömer’le ilgili çalışmalarımızda yaptığımız gibi

malzemenin elverdiği ölçüde gerçekçi bir Hz. Osman portresi çizmeye çalıştık. Çalışmamızı sayfalarca yer tutan bir dipnot yığını hâline getirmek istemedik. İstifade edilen tüm kaynakları bibliyografyada gösterdik. Her seviyeden geniş bir okuyucu kitlesini dikkate alarak sade ve anlaşılır bir dil kullanmaya ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin imlasını uygulamaya çalıştık. Hz. Osman ile ilgili çalışmalara mütevazı bir katkıda bulunmayı başarabildiysek kendimizi bahtiyar hissedeceğiz.

Ankara, Mayıs 2014

Prof. Dr. İbrahim SARIÇAM